

PEM 13 159
PR 10
Kokkuvõtlik ülevaade Eesti koolisüsteemist.

I Algkool.

Eesti koolisüsteemi põhialuse moodustas kuni 1934. aastani 6-klassiline algkool, millele järgnes 5-klassiline gümnaasium.

~~Koolis~~ Laps hakkas kuuluma koolikohustuse alla, kui ta sai algava õppeaasta alguseks 8-aastaseks, ja vabanes koolikohustuse täitmisest, kui ta lõpetas algkooli kogu kursuse või kui ta sai lõppeva kooliaasta lõpus, s.o. 31. juulius 14-aastaseks, siis ei tarvitsenud tal enam kooli õppima minna. Kui õpilane sai õppeaasta kestel, s.o. 1. aug. - 31. juul. ajavahemikus 1. augustist - 31. juulini järgmisele aastale, 14-aastaseks, siis ta oli kohustatud koolis käima ~~järgmise~~ õppeaasta lõpus.

Koolisundus oli laiendatud kõigi laste kohta, kes viibisid Eesti Vabariigi territooriumil, ka kolakondsusega laste kohta. Kõigile vähemurrahvustele oli korraldatud emakeelne algkool, kui leidis ettenähtud arv õpilasi kooli või klassikomplekti avamiseks (klassi või klassikomplekti avamiseks oli tarvis 20 õpilast, maal erandlikult ka 15 õpilast).

Avalikke koolide ülalpidajaks olid koh ja kõigi majanduslike kulude kandjaks olid kohalikud omavalitsused (linnades: linnavalitsused ja maal: vallavalitsused). Õpetajapalgast tasus 90% riik ja 10% kooli ülalpidaja. Eesti Avalike algkoolide seaduse järgi oli võimalik avada ka eraalgkooli kas üksikute erakute või vastavate organisatsioonide (sohtsa-

2
Tusti/foolt, kui need vastasid avalike alg-
koolide kohta ülesseatud küsimustele. Tegelikult
eksisteeris eraalgkooli väga vähe.

Ka vähemusrühvaste ^{koolid} koolid avalike koolide
võrku ja need olid kohaliku omavalitsuse või vas-
tava vähemusrühvaste kulturomavalitsuse ülal-
pidamisel, kusjuures riik maksis kõigi õpetajate
palgad seaduses ettenähtud ulatuses. Iga kohaline
omavalitsus oli kohustatud hoolitsema iga tema
fünksamas oleva kooliõhustustliku lapse koolistatami-
nise võimaluse eest, kuigi see ei kuulunud Eesti
kodakondsusse. Nii oli näit. põlvkivitööstuse
raionis kodakondsuseta poola rahvusest kodanikke,
kelle lastele korraldati kohaliku omavalitsuse
ülalpidamisel poola õppekeeliga algkoolid
poola rahvusest õpetajatega.

Algkoolides õpetati järgmisi õppeaineid:
Emakeel, ühes kirjatehnikaga, usuõpetus,
ajalugu ühes kodanikuõpetusega, matemaatika,
loodusõpetust ühes füüsika, keemia ja tervi-
sõuga, maateadus, joonistamine, millega võis
liita ka kirjatehnika õpetust, käsitöö, võim-
lemine ja laulmine. Vähemusrühvaste koolides õpe-
tati emakeele kõrval Eesti keelt riigikeele
II klassist alates 5 nädalatauniga.

Peale ettenähtud õppeainete oli igas klassis 1
klassijuhataja tund, kus käsitleti peamiselt
kasvatustlikke küsimusi. 1937. aastast alates

Eesti algkoolis ei olund võrkkeele õpetust.
Küll aga oli võimalik 5. ja 6. klassis 3
tundi nädalas õpetada inglise keelt vastavalt õppeai-
nena keele, kes seda soovisid, kui leidis koolis
või kohal peal vastava ettevalmistusega õppe-

jõud ja kui lapsevanemad või kooliüht-
 lused olid nõus (~~arid nõus~~) tasuma õpetaja-
 palga. Tegelikult esines võõrkeele õpetust
 avalikes algkoolides väga harva; küll aga
 esines võõrkeele õpetust õigustega eraalg-
 koolides, mis olid liidetud mõne eragümnaa-
 siumi juurde (suuremades linnades).

Keskool.

1937. aasta koolireformiga muuti seni Eesti
 kehtinud ühtluskooli süsteemi osaliselt sel-
 lega, et uuea asutatud progümnaasium
 rajati algkooli 4. klassile. Teiseks jaotati
 senine 5-klassiline gümnaasium, mis varem
 baseerus ainult 6-klassilisele algkoolile, kahte
 ossa: keskool + gümnaasium. Keskool haru-
 kes kahte tüüpi: 5-klassiline progümnaa-
 sium, ja 3- mis põhjenes algkooli 4. klassile,
 ja 3-klassiline realkool, mis põhjenes 6-
 klassilisele algkoolile, s.o. algkooli kogu kursusele.
 Põhjenduseks täh. keskkooli-reformile esitati pea-
 miselt võõrkeele õpetamise intensiivistamist.
 Pärast 1. Maailmasõda esines Eestis algkoolides
 ka võõrkeel (saksa keel) kohusliku õppeaine, kuigi see kadus sealt järjekorras või ei olnud
 selle õpetustase kohati võrreldav kõrgusel.

Nii esineski progümnaasiumide õppeprogrammis selle
 I klassist alates inglise keel esimese võõrkeelena
 5 nädalatuuga. Võõrkeel kujuneski peamiselt
 erinevuseks progümnaasiumi I ja II kl. ja vastavalt
 algkooli V ja VI klassi õppekavades. Veel erinesid

4
progümnaasiumi I ja II klassi ja vastavalt alg-
kooli III ja IV klassi õppekavad järgmistes ainetes:
eesti keel, ajalugu, looduslugu, maateadus (mida
ei õpetatud üldse progümnaasiumi I klassis),
joonistamine ja joonestamisesjakäsitöös (joistele
progümnaasiumi I ja II klassis ei õpetatud käsitööl,
selle asemel ol seal neis klassides sõjaline
kasvatus 2 tundi nädalas). Teistes õppeainetes
olid ~~te~~ õppekavad sõna-sõnalt võrdsed (näit.
matemaatikas).

Progümnaasiumi III klassist alates õpetati ~~II~~
teise võõrkeelena saksa keelt 3 tundi nädalas
III, IV ja V klassis; rohkem võõrkeeli progümnaa-
siumi ei õpetatud.

Peale tunnikavas ettenähtud õppeainete oli iga
klassi tunnikavas veel ette nähtud 3 tundi
vastavate ainetes harvi. Seda viis kooli õppe-
nõukogu määrata oma heakskiitmis-järgi kas-
tundide arvu suurendamiseks, mõne õppeaine
või mõne uue õppeaine õpetamiseks.

Nagu algkoolis, ei ol ka progümnaasiumis ^(oli) iga
klassis nädalas 1 klassijuhataja tund, mida
kasutati peamiselt korra ja pedagoogiliste
küsimuste ~~on~~ käsitlemiseks.

Progümnaasium ol maksuline. Linna võeti vastu
õpilasi võistlusosavõitjate enakeeles ja mate-
maatikas.

Reaalkool.

Progümnaasiumi kõrvale tekkis 3-klassiline reaalkool, mis baseerus algkooli täielikul kursusel. See oli mõeldud neile õpilastele, kes ei olund mõnesuguste takistuste tõttu võimalik minna algkooli 4. klassist progümnaasiumi, eriti kaugemaist maakohadest, kust ei olund võimalik saata noori lapsi ~~se~~ kodust kaugel linna. Ja teiseks origi reaalkool mõeldud neile õpilastele, kes ei kavatsenud minna edasi õppima gümnaasiumi, vaid ~~se~~ kes sobisid rohkem järest reaalkooli kursuse lõpetamist rohkem praktilistele kutsetele (kontori- jne. ametitesse).

Reaalkoolis õpetati 4. esimese võrkeelena inglise keelt 6 nädalatuuga klassis. Ja teise võrkeelena figureeris vabatahtliku aineva saksa keel, alates 3. klassist 3 nädalatuuga. Teistest õppeainetest erinevad progümnaasiumi III, IV ja V klassi ja vastavalt reaalkooli I, II ja III klassi õppekavad veel ainult loodusloos, kõigis muudes õppeainetes õppekavad ühtsised täht-tähele, see tähendab: olid ühes ja samad.

Seega seisnes peamine erinevus progümnaasiumi ja reaalkooli õppekavades võrkeelte õpetuses, sest erinevus loodusloos õppekavades ei olund olulist laadi.

Ka reaalkoolis oli igas klassis 3 tundi valitava aine Farvi, mida võis õppevõttekogu arvanägemise järgi kasutada mõne aine õpetamiseks või tundide suurendamiseks mõnes õppeaines. Kõigamuti oli ka reaalkoolis igas klassis üks klassijuhataja tund. Õpilaste arv nii progümnaasiumis kui ka reaalkoolis võis tõusta klassi kohta maksimaalselt 50-ni.

Gümnaasium.

Eesti gümnaasium oli 3-klassiline ja lase-
mus progümnaasiumile ja realkoolile.

Rastu võeti võistlusseamisega ja selle ülesan-
deks oli valmistada inimesi ette sisseastu-
miseseks ülikooli ja teistesse kõrgemasse õppe-
asutustesse, kus võeti küpsuse tunnistust.

Gümnaasiumid varieerusid oma õppekavade
ja õppeainete poolest. Eesti koolisüsteemis

figureeris peamiselt 3 varianti: H, R₁ ja R₂.

H-tüüpi esines ladinia keel 5 nädalatuuga
igas ^{klassis}; R₁-tüüpi panti peamiselt uutele keelele
(inglise, saksa ja prantsuse) ja R₂-tüüpi ase-
tati peamiselt reaalainetele (matemaatika ja
loodusteadused), võimeelid osid selles tüüpi
tagajärgel. (x) lõput siia!).

Peale ettekirjutatud tundide oli igas gümnaa-
siumi tüüpi 5-6 tundi, mida võidi kasutada õpe-
kavaga oma äranägemise järgi kas mõne uue
õppeaine õpetamiseks või mõnedes ainetes tundide
arvu suurendamiseks. Ka kõigis gümnaasiumi
klassides ^{oli} 1 klassijuhataja tund nädalas.

Peale avalike koolide, mis gümnaasiumi-
tüüpi, mis olid kas riigi või omavalitsuse
üldalpidamisel, olid veel eragümnaasiumi-
tüüpi, millele üldalpidajaks olid mõnesuguse-
sed organisatsioonid (ühikonnad). Need
olid enamasti väikesed lühikesed üldalpidamise-
le ühise tegevuse kõik ~~kõik~~ kooliasu-
med algkoolist alates ja gümnaasiumiga
lõpetades. Seega sisaldasid need enamasti
1 algkooli klassi, 5 progümnaasiumi klassi
ja 3 gümnaasiumi klassi. Neis erakoolides oli

lubatud kõrwalekaldumise avalikkude
koolide kohta kehtima jäänud tunnistava-
dest ja neis ol. lubatud õpetada ka võr-
keeli algkooli astmel, alates 2. klassist. Võr-
keelte tundide arvu ol. võimalik suurendada ka
täht. erakoolides keskkooli ja gümnaasiumiastmel. Need
erakoolid Tallinnas, Tartus ja veel mõnes teises suu-
remas linnas olid väga ihaldatud koolid ja tung
neisse ol. väga suur.

Peale nende ol. Tallinnas veel riigi poolt ülal-
peetavaid gümnaasiume, mille juurde olid lii-
detud ka algkooliklassid ja millele eesmär-
giks ol. peale vajaliku üldhariduse andmise
peel teatud võrkeele põhjalikuma kätteõpeta-
mise. Nii ol. Tagline koolides, mille ~~õpetajaks~~
juurde kuulusid ka algkooliklassid ja ^{selle} ees-
märgiks ol. inglise keele põhjalikuma kätteõpeta-
mise oma õpilastele.

Samasuguseil põhimõtetel Töötas ka Prantsuse
Lütseum, mille ülesandeks ol. prantsuse keele
ja kultuuri põhjalikuma tutvustamine oma
õpilastele. Nii inglise kui prantsuse keele õpetä-
jates neis gümnaasiumides olid vastavast
rahvusest õpetajad. Seega ol. neis koolides
võimalik soovitavaid võrkeeli õpetaja õpetada
11-12 aasta kestel võrdlemisi põhjalikult ja
neude lõpetajad ol. võimalik rakendada
kaubandusliku ja diplomaatilise tegevus-
aladele suurema eduga, kuna inglise või prant-
suse keele, kirjanduse ja üldse kultuuri-
lle tundmine ol. tähtsaks eelduseks sellele
tööväljadele siirdujatele.

Teised Eesti avalikud gümnaasiumid, mille

üldalpidajaks olid nii või omavalitsused, olid kombineeritud eesmärgi võtke, et gümnaasiumi juurde kuulus 1 progümnaasium, i.e. 5-klassiline progümnaasium + 3-klassiline gümnaasium, kokku 8 klassi.

Teine võim kombinatsioon oli nii, et gümnaasiumi juurde oli kuulus peale 5-klassilise progümnaasiumi veel 3-klassiline realkool, seega kokku 11 klassi. Mõne kooli juures võis mõni neist koolitüüpidest esineda ka paralleelklassidega, kui selleks oli koolivalitsemise poolt luba.

Kolmanda variandina esines veel see kombinatsioon, et gümnaasiumi juurde oli liidetud 3-klassiline realkool, seega kokku 6 klassi. Ka Eestis olid vähemrahvuste lastele olid võimaldatud ~~kõrghariduse~~ ja gümnaasiumi-hariduse saamine ~~ne~~ nende emakeeles. Nii olid ^{oma} keskkoolid ja gümnaasiumid vene, saksa, juudi ja läti vähemrahvustele ja ~~se~~ õigesti eragümnaasiumi võtisi rahvusele Haapsalus. Eesti keelt kui riigikeelt õpetati keis esimese võõrkeelena, mitte suurema tundide arvuga kui nende emakeelt.

Igas gümnaasiumi klassis võis maksimaalselt olla 40 õpilast (tegelikult oli 30-35 õpilast).

+ Igal juhul oli R₂-harn õppekava ja ~~ku~~ nii kohustatud koostatud, et selles võisid oma õpinguid jätkata need, kes olid lõpetanud realkooli, tundes enam kui reaalainete (matemaatika ja looduslooslikke aineid) vastu, kuid ei olund keelt vastu.